

Folyóírás verzállal

Bézi Anita – Varga Júlia / Tipost

A közelmúltban tette elérhetővé, megvásárolhatóvá Szikora Tibor a Kass nevet viselő fontkészletét, amelyet – nem meglepő módon – Kass János kézírása ihletett. Az aprólékosan megtervezett, gyönyörű textúrájú, számtalan egyedi ligatúrát tartalmazó betűtípus mellett természetesen nem tudtunk szó nélkül elmenni, így rövid időn belül megszerveztünk Tiborral egy online „kerekasztal-beszélgetést.”

Hogyan találkoztál először a tipográfiával?

Középiskolában sűrűn előfordult, hogy a számomra érdektelen órák helyett inkább a könyvtárba jártam, és a szakirodalmat olvastam. Megismerkedtem a magyar grafikusok munkáival, majd később a könyvtervezéssel és a nyomdászattal. Itt találkoztam először a tipográfiával. Nagyon megtetszett, és már a középiskolai vizsgamunkám is könyvtervezés volt.

Családodban van valaki, aki hasonlóval foglalkozik?

Senki. Még magyaráznom kell mindenkinek, hogy mivel foglalkozom. Nem, nem térképek...

Mikor kerültél kapcsolatba a betűtervezéssel?

Érettségi után könyvkötőnek tanultam a Tolnai utcai iskolában. A szünetekben ismét a könyvtárban kötöttem ki, itt találkoztam először azokkal a Magyar Grafika-számokkal, amelyek Nagy Zoltán Margaréta betű-

típusát mutatták be. Már előtte is képes voltam órákat eltölteni azzal, hogy megtaláljam a megfelelő betűtípust a munkámhoz. Azonban amikor Nagy Zoltán betűit megláttam, döbbentem rá, hogy lehet olyan újat tervezni, ami eredeti, ami működik, és ami szép. Ez inspirált először a betűtervezésre.

Kik a példaképeid?

A régiek közül Tótfalusi élettörténete inspirált, tipikus magyar sors, próbált jól cselekedni, de pórul járt. A külföldiek közül a cseh betűtervezőket – Oldřich Menhart, Josef Týfa és Fran-

tišek Štorm – emelném ki. Szerintem ők a közép-kelet-európai betűtervezés hasonlóan eredeti alakjai, olyanok, mint nekünk Nagy Zoltán. A kortársak közül nagyon kedvelem Katyi Ádám és James Edmondson munkáit.

Térjünk rá a Kass betűtípusra. Mesélnél róla pár szót? Mi az, ami inspirált?

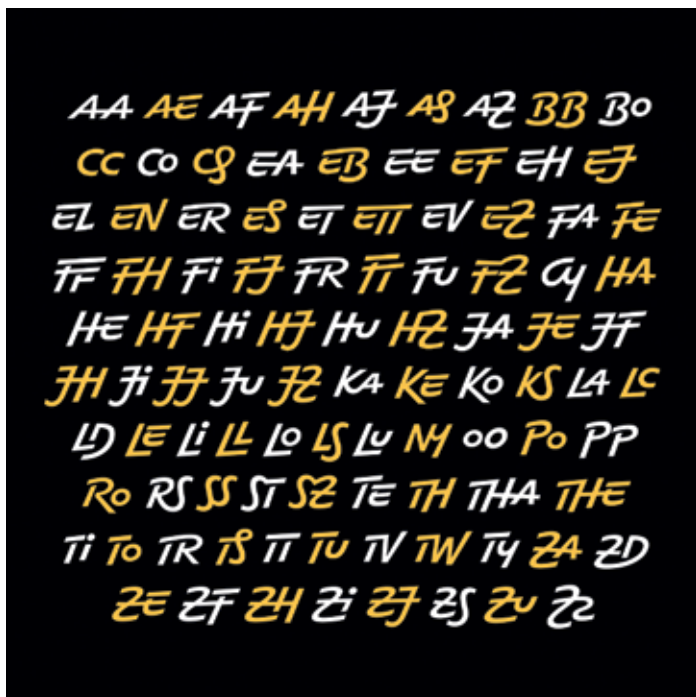
Kass munkáinál találkoztam először azzal, hogy a szöveg az illusztráció részévé vált. A rézkarcokon és a tusrajzokon is megjelentek a szövegek, háttértextúráként. Ami a leginkább felkeltette az érdeklődésem, hogy Kass János csak verzál betűket használt, ám mégis folyóírással írt. A legelképesztőbb betűkapcsolatokat hozta létre. Előfordult olyan is, hogy a sorok között is összekötött betűket.

Később, ahogy elmélyültem a fonttechnológia világában, és megismerkedtem a ligatúrákkal, egyből ezek jutottak eszembe. Arra gondoltam, milyen jó lenne létrehozni egy olyan betűtípust, amelyben ligatúrákkal vissza lehetne adni Kass betűkapcsolatait.

Kass betűivel kapcsolatban érdekesség még, hogy mivel a rézkarcokon a technológiából adódóan tükrözve kellett írnia, jóval ridegebb, merevebb betűk keletkeztek, mint a tusrajzokon. Ez utóbbinál a kézírásához sokkal közelebb álló, kurzív jellegű írás figyelhető meg. E két verzió alapján terveztem meg én is az álló és a dőlt betűtípusomat.

Mikor kezdted bele a tervezésbe?

2009-ben döntöttem el, hogy én ebből betűtípust csinálok,

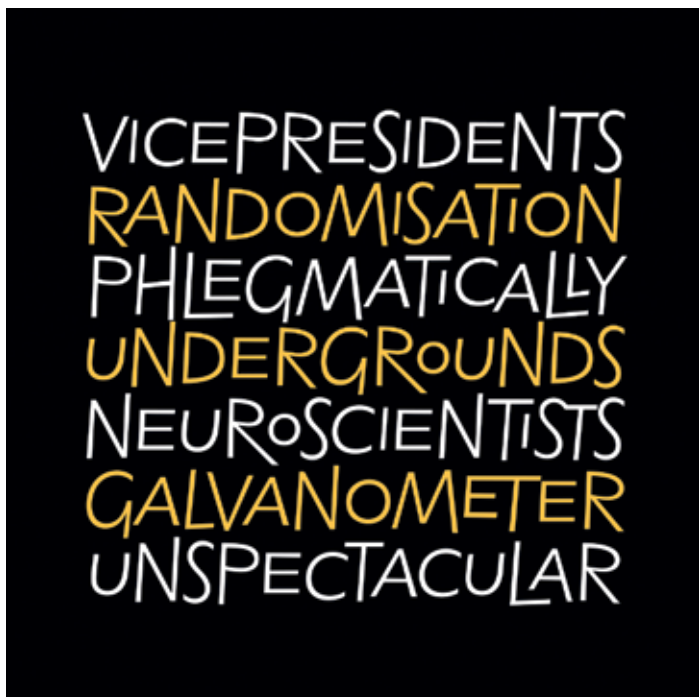

tehát ez egy nagyon régi projekt. Legalább hatszor-hét-szer újrakezdttem, mert mindig beleütköztem olyan problémákba, amelyeket az akkori tudásommal nem tudtam megoldani. Folyton azon töprengtem, hogy mit hagyjak benne, és mit vegyek ki. Végül úgy döntöttem, hogy először megcsinálom tökéletesen az alapformákat, és utána fogom kibővíteni a nyelvi lefedettséget. Fordítva egyszerűen lehetetlen. Létezik például egy AA ligatúrapár a készletben. Európában nyolcféle ékezet kerülhet az A betűre. Ha én azt szeretném, hogy mindkét A betűre, mind a nyolcféle ékezet meglegyen, az 64 variáció, tehát elméletben ennyi különböző ligatúrát kellene létrehoznom. Ez persze nyelvi szempontból nem életszerű, viszont a ligatúrák ékezetesítésével nagyon el tud szaladni

a karakterek száma, és utána körülményessé válik az alapkarakterek módosítása. Jelenleg a dőlt verzióban 97, az álló változatban pedig 70 ligatúra van. A folyamat megtervezése nélkül könnyen zsákutcában találja magát az ember.

Gyönyörű lett, nagyon szép a textúrája, rendezett, látszik rajta a sok munka.

A rend és a rendetlenség viszonyának kialakítása egy betűtípuson belül nem könnyű feladat, és a fonttechnológia ránk kényszerít egyfajta rendezettséget. A Kass betűben ezt a rendezettséget próbáltam megtörni úgy, hogy organikusabb felületet hozzak létre, de ne sérüljön a formák minősége. Ez rendkívül nehéz. A hétszeri újrakezdés is annak a következménye, hogy nehezen húzom meg a határt, mennyire

legyen vad és mennyire használható a végeredmény.

Látható a betűmintalapon, hogy terveztélt különböző betűváltozatokat, illetve – ahogy említetted is – nagyon sok a ligatúra. Ezek automatikusak?

Igen, több technológia is működik a betűn belül. Például a TI egy ligatúra, de az ITI ligatúrát már nem akartam megtervezni. Ott a függőleges pozicionálás funkcióval csús-

nak be az I betűk a T szárnyai alá. Ehhez hasonló még a CA betűpár viszonya. Ezek is el vannak csúsztatva egymáshoz képest magasságban, hogy elkerüljünk egy szerencsétlen találkozást. Ez mind automatikus.

Látható, hogy terveztélt egy thin változatot is.

Tulajdonképpen ez volt a kiinduló változat, hiszen a rézkarcokon ez jelenik meg. A félkövér verzió az én találmányom, ilyesmire példa nem létezett.

Azonban az egész dolgot át-eresztettem magamon, a font-készlet nem egy az egyben másolata Kass szövegképének. Kísérleteztem olyan betűkkel is, amelyek tökéletesen úgy néznek ki, mint Kass János kézírása, viszont amit most közzétettem, egy redukált verzió, ahol valamennyire „visszafogtam” az eredetit.

Milyen forrásokból dolgoztál?

Könyvekből, illusztrációkból, albumokból. Szerencsére sok forrás állt a rendelkezésemre. Ezúton szeretném külön megköszönni Kiss Istvánnak a segítségét, aki – miután a tipográfusvizsgám végén beszéltem vele a projektről – elküldte nekem személyes levelezését Kass Jánossal. Ezeket is felhasználtam a tervezés során. Illetve köszönettel tartozom Novotny Erzsébetnek is, aki lehetővé tette, hogy az Óbudai Egyetemen a szakdolgozatom részeként ezzel a témával foglalkozzak.

Hogy nézett ki a tervezési folyamat?

Kifejezetten nem akartam lemásolni azt, amit ő csinált, ezért elkezdtem megtanulni az ő betűivel írni. Kiraktam magam elé az írásait egy kottatartó állványra, minden nap nézegettem, próbáltam utá-

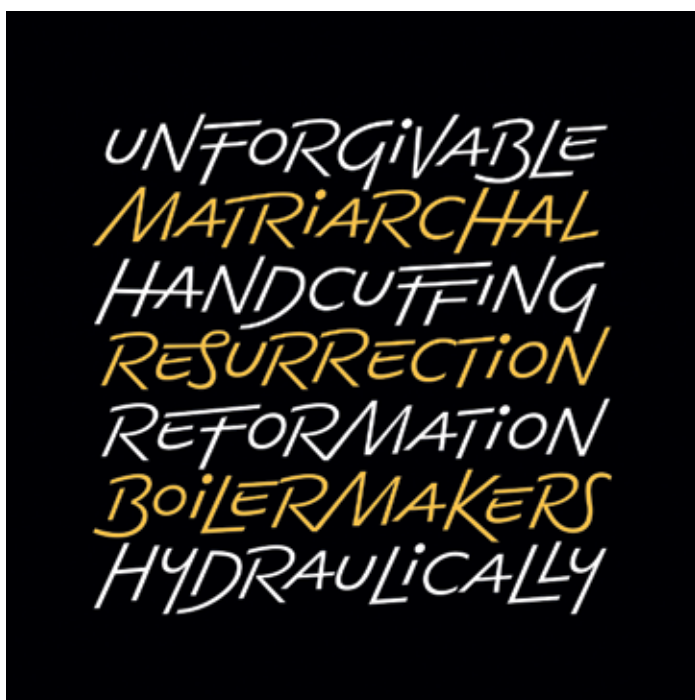
nozni. Igyekeztem akár a hűtőn ott hagyott üzenetet is „kassi jelleggel” megírni. Addig használtam a betűt a hétköznapiakban, amíg magaménak nem éreztem ezeket a formákat. Egy egész füzetet húzogattam tele vonalakkal, csak hogy a kassi vonalat tökéletesen tudjam reprodukálni. Ha megnézzük, hogy milyen ellipsziseket tudott rajzolni... Tökéletesek, mintha megszerkesztette volna azokat. Biztosan készült olyan karakter, amelyik inkább Szikora Tibor, mint Kass János, de én ezt így érzem helyesnek.

Mennyire volt következetes Kass írásképe? Előfordult, hogy felcsaptad a sokadik könyvet, és észrevetted, hogy ez az A betű eltér az addig ismerttől?

Van szórás benne, de vannak visszatérő, következetes elemek. Például a magánhangzók szinte mindig kisebbek, mint a mássalhangzók, ez másodlagos ritmust hoz létre a szövegben, így tompítva a verzálók kiabáló jellegét. Annak ellenére, hogy csupa verzálból áll, teljesen nyugodt a szövegkép.

Ez a betűtípus már megvásárolható a Future Fonts oldalán, de ez még az első változat. Hogyan tovább? A hungarumlautok, tehát a magyar ékezetesek következnek?

Igen, már többen jelezték, hogy szeretnék ékezeteket. Egyébként a betűkészletben van pár ékezet csatolva, amik

automatikusan „összekapcsolódnak” a betűvel, ha mögéjük írjuk, ezek úgynevezett kombináló karakterek, így már valamennyire működik az ékezetkezelés. A következő lépésben megtervezem az alapkarakterekre az ékezeteket, valamint javítok a térközölésen, mert

a belső terek még nem mindig tökéletesek.

A mai szoftverek lehetővé teszik, hogy élethossziglan igazítsd a betűt, így lehet, hogy ez a projekt sokáig veled marad. Számíthatunk még további verziókra?

Igen. Lesz egy még vastagabb, black verzió is, ami már majdnem készen van, de egyelőre a ritmusa még nem az igazi, így nem került bele az első verzióba. Ezenkívül további írásjeleket is tervezek.

Nagyon szépen köszönjük, hogy a rendelkezésünkre álltál, és meséltél a betűtervezésről. Minden jót kívánunk a további terveidhez.

